

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону
про внесення змін до Кримінального процесуального
кодексу України (щодо посилення захисту прав потерпілого)
(реєстр. № 4499 від 21 квітня 2016 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 16 листопада 2016 року (протокол № 53) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо посилення захисту прав потерпілого) (реєстр. № 4499 від 21 квітня 2016 року) (далі – Законопроект), поданий народними депутатами України І.О. Котвіцьким, І.О. Єфремовою, Л.Л. Денісовою.

Згідно з пояснювальною запискою метою прийняття Законопроекту є приведення у відповідність до вимог Конституції України, Загальної декларації прав людини ООН, Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод положень чинного Кримінального процесуального законодавства України (далі – КПК), верховенства права, належних законодавчих гарантій захисту прав і свобод людини, а також зменшення можливості будь-яких зловживань з боку слідчих органів у ході кримінального провадження.

Для досягнення мети Законопроектом пропонується виключити з чинної редакції частини другої статті 78 КПК пункт 3, яким передбачено, що особа не має права брати участь у цьому кримінальному провадженні як захисник або представник у випадку, якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого із складу суду.

Законопроектом планується доповнити статтю 78 КПК частинами третьою та четвертою, згідно з якими особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як захисник у випадку, якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого із складу суду. У свою чергу, особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як представник у випадку, якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора або будь-кого із складу суду.

Таким чином, близький родич або член сім'ї потерпілого матиме право брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як представник.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

В Конституції України зазначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8). За приписом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Разом з тим, згідно зі статтею 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

За приписом частини першої статті 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України право кожного на правову допомогу, визначене частиною першою статті 59 Конституції України, є гарантованою Конституцією України можливістю фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000). Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер; реалізація права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами права; вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати; конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість (абзаци третій, четвертий, п'ятий підпункту 3.1, абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009).

У пункті 4 мотивувальної частини цього ж Рішення Конституційний Суд України також зазначив, що за змістом статті 64 Конституції України конституційне право кожного на правову допомогу у жодному випадку не може бути обмежено. Відповідно до Основного Закону України положення «кожен має право на правову допомогу» (частина перша статті 59) є нормою

прямої дії (частина третя статті 8), і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації.

Частина друга статті 63 Конституції України передбачає, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Наведене вище кореспондується з положеннями Конвенції про захист прав людини і основних свобод, яка передбачає право кожного обвинуваченого захищати себе особисто або використовувати правову допомогу захисника, вибраного ним на власний розсуд (стаття 6). Також, у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року, зазначено, що держава повинна гарантувати кожному, чий права і свободи порушено, ефективний засіб правового захисту, і таке право повинно встановлюватись судовим або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави (стаття 2), та можливість вільного вибору обвинуваченим захисника (пункт 3 статті 14).

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод.

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку висловило до Законопроекту окремі зауваження, та вважає, що за результатами розгляду у першому читанні законопроект доцільно повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання. Однак, зауваження Головного науково-експертного управління не стосуються суперечностей Законопроекту положенням Конституції України.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо посилення захисту прав потерпілого) (реєстр. № 4499 від 21 квітня 2016 року), поданий народними депутатами України І.О. Котвіцьким, І.О. Єфремовою, Л.Л. Денісовою, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ